

EN NY EKONOMISK ERA I USA? – NÅGRA REFLEKTIONER

Under de senaste åren har tillväxten i amerikansk ekonomi överträffat de flesta prognoser. Samtidigt har arbetslösheten fallit till nivåer som inte skådats sedan 1960-talet. Till skillnad från tidigare högkonjunkturer har emellertid ingen ökning av inflationstakten skett. Istället har inflationen fortsatt att falla. Bedömare har därför börjat tala om en ny ekonomiska era.

Vad har hänt med amerikansk ekonomi? – olika skolor

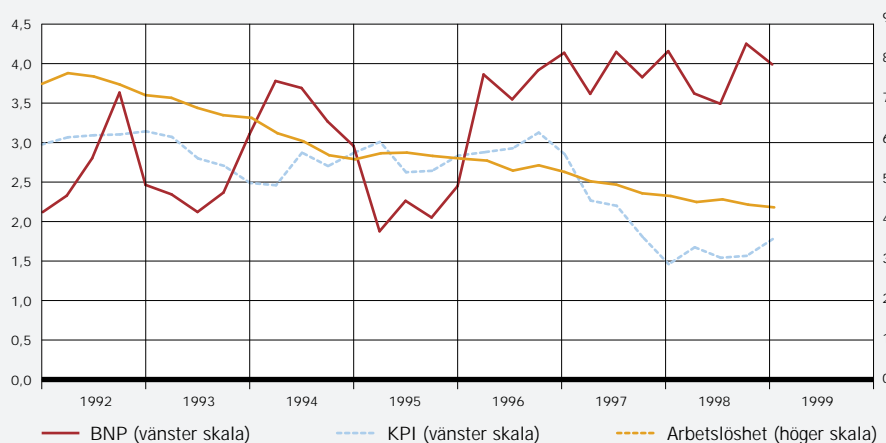
På ett mer övergripande plan finns två olika synsätt för att förklara vad som hänt. Enligt det ena beror den senaste tidens utveckling på en rad temporära faktorer. Enligt det andra har den amerikanska ekonomin genomgått så stora förändringar att gamla samband förändrats eller till och med upphört att gälla.¹⁵

Hypotesen om en "ny ekonomi" bygger på antagandet att strukturella förändringar har lett till en permanent högre potentiell tillväxt och en lägre jämviktsarbetslöshet, dvs. den arbetslöshet vid vilken inflationen är stabil. Enligt detta synsätt har ett effektivare tillverkningssätt, bl.a. som en följd av IT-revolutionen, bidragit till en kraftig ökning av arbetsproduktiviteten. Denna produktivitetsökning har dämpat lönekostnadstrycket och därmed möjliggjort fortsatt låg inflation trots en stark efterfrågan på arbetskraft. Genom ökad IT-användning har också arbetskraften blivit mer flexibel och lätttröglig mellan industrier och branscher. Tillgången på snabb information har vidare medfört att

själva "sökprocessen" på arbetsmarknaden underlättats. Förändringar av välfärdssystemen som genomförts sedan mitten av 1990-talet, bl.a. för att öka intresset för låglönejobb, och en uppstramning av bidragssystemen, har samtidigt ökat incitamenten för arbete. Ytterligare en orsak anses vara den ökade internationaliseringen, vilken har lett till en betydligt hårdare konkurrens på produktmarknaderna och ett ökat behov av kostnadskontroll i företagen. Alla dessa faktorer, som i viss utsträckning funnits där tidigare, har samverkat till ett slags paradigmskifte som drastiskt fått ned den naturliga arbetslösheten.¹⁶ En mer extrem variant av denna skola är att den naturliga arbetslösheten har upphört att existera, om det någonsin funnits någon sådan.¹⁷ Andra menar att den amerikanska tillväxten kommer att fortsätta, att restriktioner som tidigare gjort att det uppstått överhettning i ekonomin inte längre är bindande, och att konjunkturcykeln är död.

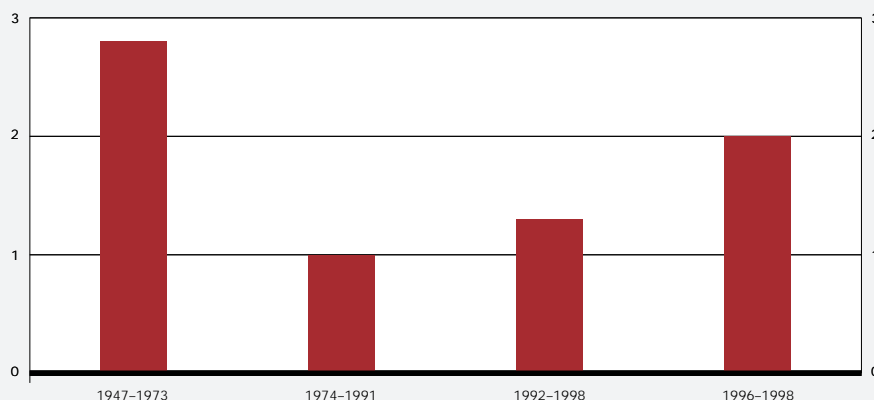
Den motsatta hypotesen bygger på att *en serie gynnsamma utbudschocker* som tillfälligt hållit tillbaka inflationen i ett läge där prisökningstakten annars skulle ha stigit och Federal Reserve tvingats strama åt penningpolitiken. Exempel på sådana faktorer är lägre priser på mat och energi (främst olja) och låga importpriser till följd av en stark dollar och en svag internationell efterfrågan. Snabbt fallande priser på högteknologiska produkter, framför allt datorer, och en svag kostnadsutveckling för sjuk- och hälsovårdstjänster, till följd av regeländringar,

Diagram R4.
BNP, arbetslöshet och KPI i USA.
Årlig procentuell förändring och procentenheter

Källa: OECD.

Diagram R5.
Produktivitetstillväxt
i USA.
Årlig procentuell
förändring

Källa: OECD.

brukar också framhållas som viktiga faktorer för att förklara varför inflationen hållits i schack. Gemensamt för dessa faktorer är att de antas vara temporära. Exempelvis kan det mycket låga oljepriset och den starka dollarn, i alla fall till viss del, tillskrivas den globalt svaga tillväxtutvecklingen i kölvattnet av Asienkrisen. I takt med att den globala konjunkturen stärks kommer Asienkrisens effekter, enligt denna uppfattning, att klinga av.¹⁷

Produktiviteten har ökat – men hur mycket?

Ser man till produktivitet per arbetad timme i näringslivet (exkl. jordbruk), vilket brukar anses vara det bästa måttet på hur ekonomin långsiktigt kan komma att utvecklas, så har ingenting sensationellt inträffat under den pågående högkonjunkturen. Produktivitetstillväxten under perioden 1992–1998 var måttliga 1,3 procent. Detta kan jämföras med perioden 1947–1973, "den gyllene eran", då den genomsnittliga produktivitetstillväxten var 2,8 procent per år. Men ser man till det kortare perspektivet, från 1996 till början av 1999, är produktivitetstillväxten emellertid mer imponerande, omkring 2 procent.¹⁸ Det ska dessutom ses mot bakgrund av att den amerikanska ekonomin befinner sig långt fram i konjunkturcykeln, vilket historiskt har inneburit avtagande produktivitetstillväxt. Sammantaget talar mycket för att en viss ökning av den potentiella tillväxten har skett.

Sett i backspeglarna kan man konstatera att den amerikanska ekonomin dragit fördel av flera temporära faktorer med prisdämpande effekt de senaste fem åren, inte minst Asienkrisen, som lett till låga import-

priser. Detta har bidragit till att hålla tillbaka inflationen, samtidigt som fallande långräntor medverkat till ett kraftigt uppsving i konsumtion och investeringar och en mycket stark utveckling på aktiemarknaden, vilket skapat en god cirkel.

Det verkar troligt att en viss ökning av den potentiella tillväxten skett under 1990-talet. Att konjunkturen inte längre skulle följa ett cykliskt mönster förefaller emellertid osannolikt. Även om den strukturella arbetslösheten har gått ned kommer man förr eller senare till en punkt då arbetslösheten inte kan bli lägre utan att inflationstrycket tar fart. Mycket talar för att den amerikanska ekonomin i nuläget befinner sig i närheten av denna punkt. Den stora frågan är om det kommer en successiv avmattning i ekonomin utan att inflationsstrycket tar fart eller om en mer abrupt förändring, en klassisk överhettning, står för dörren.

15 För en mer ingående diskussion om en "ny ekonomi" i USA se exempelvis Gordon, Robert J (1998) "Foundations of the Goldilocks Economy: Supply Shocks and the Time-Varying NAIRU", *Brookings Paper on Economic Activity*.

16 Sökkostnader, skatteklivar, bidragssystemens generositet och internationella priser har länge framhållits som några av jämviktsarbetslöshetens (NAIRU) viktigaste bestämningsfaktorer, se t.ex. Layard, Nickell och Jackman (1991), "Unemployment: Macroeconomic Performance and the Labour Market", Oxford University Press.

17 Se exempelvis Brinner, Roger E (1999) "Is Inflation Dead", *New England Economic Review*.

18 Det finns emellertid bedömare som menar att man underskattar den faktiska produktivitetstillväxten i tjänstesektorn på grund av bristen på tillförlitlig statistik.